

Zonenberg, Sławomir

Rękopisy stanowiące podstawę wydawniczą "Kroniki Pruskiej" Szymona Grunaua

Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1, 61-65

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sławomir Zonenberg

REKOPISY STANOWIĄCE PODSTAWĘ WYDAWNICZĄ KRONIKI PRUSKIEJ SZYMONA GRUNAU

Przedmiotem niniejszego artykułu są rękopisy, które legły u podstaw edycji kroniki Szymona Grunau¹. Jak wiadomo, autograf *Preußische Chronik* nie zachował się². M. Perlbach, wydając pierwszy tom kroniki – zawierający *Wstęp* i traktaty I–XIV – poinformował, że jego podstawą były cztery rękopisy: „Königsberger Handschrift 1550 a” – oznaczony jako „A”, „Dresdener Handschrift G 35” – sygnowany jako „A”³, „Danziger Handschrift I E fol. 11” – oznaczony jako „C”³ oraz „Königsberger Staatsarchiv Handschrift Nr. 8” – sygnowany jako „D”⁴. Wydawca stwierdził, że rękopis „C” był zależny od „A”⁵. Uznano, że najbliższy autografu kroniki Szymona Grunau był manuskrypt „A”⁶. Opisy rękopisów „A”, „A”³, „C”³, „D”⁴ podane przez M. Perlbacha są – jak widać – bardzo ogólnikowe⁷, ale da się je uzupełnić. Manuskrypt „A” w momencie przygotowywania kroniki do druku był przechowywany w Bibliotece Królewskiej i Uniwersyteckiej w Królewcu pod sy-

¹ *Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von M. Perlbach, Bd. 1, w: *Die preussischen Geschichtsschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 1, Leipzig 1876, ss. 1–755 (*Wstęp*, traktaty I–XIV); *Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von M. Perlbach, R. Philippi, P. Wagner, Bd. 2, w: *Die preussischen Geschichtsschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 2, Leipzig 1889, ss. 1–786 (traktaty XV–XXII); *Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von P. Wagner, Bd. 3, w: *Die preussischen Geschichtsschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 3, Leipzig 1896, ss. 1–332 (traktaty XXIII–XXIV).

² P. Wagner, *Vorbemerkung: Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von M. Perlbach, R. Philippi, P. Wagner, Bd. 2, w: *Die preussischen Geschichtsschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 2, Leipzig 1889, s. VII.

³ M. Perlbach, *Kommentar: Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von M. Perlbach, Bd. 1, w: *Die preussischen Geschichtsschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 1, Leipzig 1876, s. 1.

⁴ *Ibidem*, s. 122.

⁵ *Ibidem*, s. 58.

⁶ P. Wagner, *Vorbemerkung*, s. VII.

⁷ M. Perlbach zapewne uznał za zbyt techniczne informowanie szczegółowo o rękopisach kroniki stanowiących podstawę wydawniczą, skoro jego głównym celem (a potem także R. Philippiego i P. Wagnera), jaki zamierzał osiągnąć, publikując *Preußische Chronik*, było unacznienie niewiarygodności jej informacji, a przez to przekonanie do tego ciągle jeszcze istniejących zwolenników Szymona Grunau – zob. M. Perlbach, *Vorbemerkung: Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von M. Perlbach, Bd. 1, w: *Die preussischen Geschichtsschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 1, Leipzig 1876, ss. VI–VIII; P. Wagner, *Vorbemerkung*, ss. V–VI. Bez wątplenia, efektem tego nastawienia było pozwolenie sobie przez M. Perlbacha i R. Philippiego na opuszczenie fragmentów kroniki i zmianę kolejności paragrafów występowania w jej *Wstępie* – zob. *Simon Grunau's Preussische Chronik, Wstęp*, paragraf 3 – Bd. 1, s. 4, przyp. a; traktat XI, rozdział XI, paragraf 3 – Bd. 1, s. 527; traktat XVII, rozdział IV, paragraf 3 – Bd. 2, s. 209; traktat XVII, rozdział VII, paragraf 3 – Bd. 2, s. 224; traktat XVII, rozdział VII, paragraf 5 – Bd. 2, s. 226; traktat XVII, rozdział X, paragraf 1 – Bd. 2, s. 240. Skutkowało ponadto powierzchownością kweryndy rękopiśmiennej wydawców (o czym szerzej poniżej). J. Dworzaczkowa, *Kronika pruska Szymona Grunaua jako źródło historyczne*, Studia Źródłoznawcze, 1958, t. 2, s. 119 słusznie również zauważyła, że to mocne przekonanie M. Perlbacha, R. Philippiego i P. Wagnera o całkowitej nieprzydatności *Preußische Chronik* jako źródła historycznego spowodowało, że podczas opracowywania tekstu skoncentrowali się przede wszystkim na ustalaniu wiarygodności poszczególnych jej informacji.

gnaturą 1550 a. Pochodził z XVI w. i na 822 kartach zawierał traktaty I–XIX, XXII, XXIV⁸. Gdzie jest teraz? Tego nie udało się ustalić (być może zaginął). Rękopis „A” w chwili edycji znajdował się w Królewskiej Bibliotece Publicznej w Dreźnie pod sygnaturą G 35. Manuskrypt ten pochodzi z XVII stulecia i na 556 kartach zawiera traktaty I–XIX⁹. Obecnie jest przechowywany w Saksońskiej Bibliotece Krajowej, Państwowej i Uniwersyteckiej (Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek) w Dreźnie pod sygnaturą Mscr. Dresd. G 35, która przejęła zasób Królewskiej Biblioteki Publicznej¹⁰. Manuskrypt „C” w czasie edycji był przechowywany w Gdańskiej Bibliotece Miejskiej pod sygnaturą I E. fol. 11. Rękopis ten pochodzi z XVI w. – został odpisany przez Kaspara Hennenbergera (1529–1600), ekscerptatora *Preußische Chronik*¹¹ – i zawiera na 370 kartach traktaty I–IV, X–XIX¹². Obecnie znajduje się pod sygnaturą Ms. 1281 w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku, która przejęła zasób Gdańskiej Biblioteki Miejskiej. Rękopis „D” w momencie przygotowywania kroniki do druku był przechowywany w Archiwum Państwowym w Królewcu pod sygnaturą Msc. A 8 2°. Manuskrypt ten pochodzi z XVI stulecia i na 293 kartach obejmuje traktaty V–IX. Obecnie znajduje się w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk (Lietuvos mokslų akademijos biblioteka) w Wilnie pod sygnaturą F 15-6¹³. Drugi tom kroniki, zawierający traktaty XV–XXII, opublikowali M. Perlbach, R. Philippi i P. Wagner. M. Perlbach wydał traktat XV oraz trzy pierwsze rozdziały traktatu XVI. R. Philippi opublikował pozostałą część traktatu XVI oraz traktat XVII, P. Wagner natomiast traktaty XVIII–XXII¹⁴. M. Perlbach i R. Philippi podczas publikacji bazowali na rękopisach „A”, „A”, „C”, głównie zaś „A”¹⁵. P. Wagner, wydając

⁸ *Catalogus codicum manuseriptorum Bibliothecae Regiae et Universitatis Regimontanae*, ed. A. J. H. Steffenhagen, fasc. 2, Regimontii 1867/1872, s. 12, nr 185: „1550 a / L. R. 18. Codex chartaceus, ex variis codicibus conflatus, saeculi XVI, Foliorum 822, 12” altus et 8” latus. Fol. 1a -822 b: Simon Grunau, Chronica des Landes Preussen (usque ad a. 1529), Tractatus I–XIX et Tract. XXII (postea XXIV, in codice autem nonus et decimo praepositus)”. Zauważmy, że A. Mentzel-Reuters, *Von der Ordenschronik zur Landesgeschichte – Die Herausbildung der altpreußischen Landeshistoriographie im 16. Jahrhundert*, w: *Kulturgeschichte Ostpreußens in der Frühen Neuzeit*, hrsg. von K. Garber, M. Komorowski, A. E. Walter (Frühe Neuzeit, Bd. 56), Tübingen 2001, s. 617 stwierdził, że rękopisy kroniki Szymona Grunau pochodzą dopiero z XVII w.

⁹ *Katalog der Handschriften der Königl. Öffentlichen Bibliothek zu Dresden*, bearb. von F. Schnorr von Carolsfeld, Bd. 1, Leipzig 1882, s. 442: „G 35. Grunovii, Simonis, Tolkemitani, Ord. Praedicat. Monachi (†. ca. 1529), Chronica des Landes zu Preussen. 1529. 19 Tractate. 17 Jahrh. 556 Blil.”; zob. też J. Ch. Götze, *Die Merckwürdigkeiten der Königlichen Bibliothek zu Dresden*, Bd. 3, Dresden 1748, s. 505 i n.; *Beschreibung der königlichen öffentlichen Bibliothek zu Dresden*, bearb. von K. Falkenstein, Dresden 1839, s. 306.

¹⁰ Por. *Katalog der Handschriften der Sächsischen Landesbibliothek zu Dresden*, Bd. 1, Dresden 1979, s. 442.

¹¹ Zob. m.in. S. Zonenberg, *Kronika Szymona Grunau*, Bydgoszcz 2009, ss. 125–126.

¹² *Katalog der Danziger Stadtbibliothek*, Bd. 2: *Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek*, bearb. von O. Günther, Teil 2, Danzig 1903, ss. 212–213: „Ms. 1281. Papier (Wasserzeichen: Fisch), 347 (recte: 374) Bl., 32:20” cm, 16. Jahrh....alte Signatur: I E. f. 11. Simon Grunau, Chronica...”; zob. też D. Braun, *De scriptorum Poloniae et Prussiae Historicorum, Politicorum et JCorum typis impressorum ac Manuscriptorum in Bibliotheca Brauntiana collectorum, virtutibus et vitiis, catalogus, et iudicium*, Coloniae 1723, s. 247.

¹³ S. Ekdahl, *Archivalien zur Geschichte Ost- und Westpreußens in Wilna, vornehmlich aus Beständen des Preußischen Staatsarchivs Königsberg*, Preußenland, Jg. 30, 1992, Nr. 3/4, s. 53: „F 15-6 Grunau, Simon: Preußische Chronik. Traktat V–IX. 16 Jh. 293 Blil. Wahrscheinlich früher Hs. des StA Kgb., Fb. 453 a, S. 31 Nr. 8”; *Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz. XX. Hauptabteilung. Historisches Staatsarchiv Königsberg. Verzeichnis der Bolzischen, der Hennigschen und der Rhesaschen Manuskripte und Karten sowie auch der in der Archiv-Bibliothek abgesondert aufgestellten Handschriften (Msc). Aktualisierte Fassung mit Nachweis der bis 2001/02 ermittelbaren heutigen Standorte. Findbuch 453 a Neu. Der Manuscripta-Bestand des einstigen Staatsarchivs Königsberg*, bearb. von R. G. Päsler. Bearbeitungsstand 9 IV 2001 (maszynopis w Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie), s. 5: „Signatur Königsberg: Msc. A 8 2°, Heutiger Standort: Wilna, Akademiebibliothek: F 15–6, Papier, 2°, 293 Blil....Findbuch 453 a, S. 31...Simon Grunau: Preußische Chronik, Traktate 5–9”.

¹⁴ P. Wagner, *Vorbemerkung*, s. VI.

¹⁵ *Ibidem*, ss. VI–VII.

traktaty XVIII i XIX, wykorzystywał wspomniane trzy rękopisy, a przede wszystkim „A”¹⁶. Przedstawiając edycję traktatów XX–XXII, poinformował jedynie, że przeprowadził ją w oparciu o rękopisy „B”, „B’”, „B’’”, zaś paginację w tekście podał za manuskrytem „B”¹⁷. Rękopis „B” w momencie przygotowywania kroniki do druku był przechowywany w Bibliotece Królewskiej i Uniwersyteckiej w Królewcu pod sygnaturą 1550 b¹⁸. Obecnie znajduje się w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu jako *Grunau Simon: Chronica des Landes Preussen, część 2* pod sygnaturą 159/IV. Wskazuje na to: identyczna paginacja traktatów XX–XXII w edycji i manuskrypcie 159/IV; identyczny wiek, rozmiary, materiał, liczba traktatów, imię oraz nazwisko kopisty rękopisu 1550 b i manuskrytu 159/IV. Natomiast, jaki zabytek rękopiśmienny krył się pod „B’’” – możemy się jedynie domyślać. Przypuszczamy, że był nim jeden z manuskryptów przechowywanych w XIX w. i do II wojny światowej w Archiwum Państwowym w Królewcu pod sygnaturami Msc. B 23 4°, B 24 4°, B 25 4°, B 26 4°¹⁹. Trzeci tom, zawierający traktaty XXIII–XXIV, wydał samodzielnie P. Wagner. Wydawca nie podał – niestety – jaką dysponował bazą rękopiśmienną. Z informacji pozostawionych w edycji wynika, że rękopis będący podstawą traktatu XXIII rozpoczął się na karcie 1a, zaś kończył się na 213a²⁰. Karty 213b–234b tegoż manuskrytu zawierały rejestr do traktatu XXIII, zaś karta 235 była niezapisana²¹. Natomiast traktat XXIV znajdował się na kartach 236a–271 owego rękopisu²². Naszym zdaniem, chodzi tu najpewniej o manuskrypt, który w momencie przygotowywania kroniki do druku był przechowywany w Bibliotece Królewskiej i Uniwersyteckiej w Królewcu pod sygnaturą 1550 c²³. Może na to wskazywać bardzo podobna liczba stron oraz identyczna liczba zawartych w nim traktatów. Gdzie znajduje się teraz? Tego nie udało się ustalić (być może zaginął).

Wymieńmy istniejące rękopisy *Preußische Chronik*, których wydawcy nie uwzględnili podczas jej edycji. Manuskrypt, zawierający traktaty X–XIX, który był przechowywany w Archiwum Państwowym w Królewcu pod sygnaturą Msc. A 6 2°. Obecnie znajduje się w Tajnym Archiwum Państwowym Pruskich Dóbr Kultury (Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz) w Berli-

¹⁶ Ibidem, s. VII.

¹⁷ Ibidem, s. VII; P. Wagner, *Kommentar: Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von M. Perlbach, R. Philipp, P. Wagner, Bd. 2, w: *Die preussischen Geschichtschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 2, Leipzig 1889, ss. 412–413.

¹⁸ *Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Regiae et Universitatis Regimontanae*, fasc. 2, s. 12, nr 186: „1550 b / Bk. 6. Codex chartaceus, saeculi XVI, Foliorum numeratorum 487 cum praecedente uno Folio sine numero, 12 L' altus et 7 P' latus. Fol. 1a -487 b: Simon Grunau, Chronica des Landes Preussen (Das ander theil, Tractat. XV–XXII). Nachgeschrieben durch Herrn Thomam Kirsten Rahdtsverwanten. Volumen primum huius exemplaris ab antecedente diversi desideratur”. Należy zauważyć, że Ch. Hartknoch, *Alt- und Neues Preussen oder der Preussischer Historien*, Franckfurt und Leipzig 1684, Vorrede (s. XV) poinformował, że traktaty I–IX *Preußische Chronik* zawarte w jednym kodeksie przejrzał w Braniewie. Burmistrz braniewski Michał Kirsten (zm. II poł. XVII w.) otrzymał go w spadku od swojego dziadka Tomasa Kirstena (żył na przeł. XVI i XVII w.), który własnoręcznie dokonał odpisu manuskrytu. Pozostałe traktaty, tj. X–XXII Krzysztof Hartknoch (1644–1687) znalazł w Bibliotece Wallenrodzkiej w Królewcu (o tym rękopisie piszemy jeszcze poniżej). A zatem Tomasz Kirsten przepisał także traktaty I–IX, które najpewniej się nie zachowały.

¹⁹ Manuskrypty te zostały uznane za zaginione – zob. *Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz. XX. Hauptabteilung. Historisches Staatsarchiv Königsberg. Verzeichnis*, ss. 122–123.

²⁰ P. Wagner, *Kommentar: Simon Grunau's Preussische Chronik*, hrsg. von P. Wagner, Bd. 3, w: *Die preussischen Geschichtschreiber des XVI. und XVII. Jahrhunderts*, Bd. 3, Leipzig 1896, ss. 1, 279–280.

²¹ Ibidem, s. 281.

²² Ibidem, s. 281, 332.

²³ *Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Regiae et Universitatis Regimontanae*, fasc. 2, ss. 12–13, nr 187: „1550 c / Bk. 7...Seculi XVI. 1) Fol. 1a–277a: Simon Grunau, Chronica des Landes Preussen (Das dritte theil, Tractat. XXIII–XXIV). Nachgeschrieben durch Herrn Thomam Kirsten Rahdtsverwanten”.

nie pod sygnaturą XX. HA Msc. A 2°. 6²⁴. Należy stwierdzić, że tekst XX. HA Msc. A 2°. 6 (Msc. A 6 2°) i edycji kroniki (tj. rękopisu „A”) są podobne²⁵. Rękopis zawierający traktaty I–IX, który był przechowywany w Archiwum Państwowym w Królewcu pod sygnaturą Msc. A 7a 2°. Obecnie znajduje się w Tajnym Archiwum Państwowym Pruskich Dóbr Kultury w Berlinie pod sygnaturą XX. HA Msc. A 2°. 7a²⁶. Należy stwierdzić, że tekst XX. HA Msc. A 2°. 7a (Msc. A 7a 2°) i edycji kroniki (tj. rękopisu „A”) są podobne²⁷. Manuskrypt, zawierający traktaty X–XIX, XXIV, który był przechowywany w Archiwum Państwowym w Królewcu pod sygnaturą Msc. A 7b 2°. Obecnie znajduje się w Tajnym Archiwum Państwowym Pruskich Dóbr Kultury w Berlinie pod sygnaturą XX. HA Msc. A 2°. 7b²⁸. Kodeks XX. HA Msc. A 2°. 7b (Msc. A 7b 2°) został odpisany – przez

²⁴ *Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz. XX. Hauptabteilung. Historisches Staatsarchiv Königsberg. Verzeichnis*, s. 4. Rękopis ten, pochodzący z XVI/XVII w., liczy 546 stron, a traktaty X–XIX znajdują się na ss. 137–546. Z zapisów manuskryptu XX. HA Msc. A 2°. 7b (Msc. A 7b 2°), s. III, 738: „Chronici Simonis Grunavij. Tomus secundus. A Tractatu X usque ad XIX inclusive ad Exemplar Codicis Manuscripti Bibliothecae Wallenrodianae descriptus”, „finis chronici bibliotheca Wallenrodiana”, który został odpisany z XX. HA Msc. A 2°. 6 (Msc. A 6 2°) – lekcje XX. HA Msc. A 2°. 6 i XX. HA Msc. A 2°. 7b (o którym szerzej poniżej) są identyczne, wynika, że XX. HA Msc. A 2°. 6 był pierwotnie przechowywany w Bibliotece Wallenrodzkiej w Królewcu. W literaturze występuje informacja, że w Bibliotece Wallenrodzkiej znajdowały się dwa manuskrypty *Preußische Chronik*. R. J. Bock, *Nachrichten über Handschriften und alte Druckwerke der Gräflich v. Wallenrodtschen Bibliothek zu Königsberg in Preußen*, Preussische Provinzial-Bätter, 1829, Bd. 2, s. 511 podał następujący opis: „Das ander Theil der Cronica und Beschreibung aller lustigsten, nützlichsten und wahren Historien, des Landes zu Preußen, beschrieben durch Simon Grunau” oraz „Preußische Chronica von Christi Geb. bis auf das Jahr 1526. In diesem Msc. fängt S. 137. Sim. Grunau’s Buch, und zwar der zehnte Traktat an, auf den sich Hartknoch hin und wieder bezieht” (zob. też J. Ch. Volbrecht, *Beschreibung der Wallenrodtschen Bibliothek*, Erleutertes Preußen, 1726, t. 3, s. 643; W. Wattenbach, *Aus Preußischen Handschriften-Verzeichnissen*, Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, 1858, Bd. 11, s. 693; R. G. Päsler, *Die Handschriften der Wallenrodtschen Bibliothek. Zweiter Beitrag zur Rekonstruktion der Handschriftensammlung der ehem. Staats- und Universitätsbibliothek Königsberg*, Berichte und Forschungen. Jahrbuch des Bundesinstituts für Ostdeutsche Kultur und Geschichte, 2004, Bd. 12, s. 26). Drugi z podanych przez R. J. Bocka opisów może pasować do rękopisu XX. HA Msc. A 2°. 6 (Msc. A 6 2°). Do tego manuskryptu odnoszą się również słowa G. H. F. Nesselmana, *Die Sprache der alten Preußen an ihren Ueberresten erläutert*, Berlin 1845, s. IX, przyp. 4, który podał, że rękopis z Biblioteki Wallenrodzkiej nie posiadał pierwszych dziewięciu traktatów. Jest bardzo prawdopodobne, że gdy Ch. Hartknoch, op. cit., Vorrede (s. XV) poinformował, że traktaty X–XXII znalazł we wzmiankowanej bibliotece, to poprawnie powinno być traktaty X–XIX.

²⁵ Różnice występują w użyciu słów, pisowni wyrazów, kolejności występowania wyrazów w zdaniach, ale ogólny sens znaczeniowy jest taki sam.

²⁶ *Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz. XX. Hauptabteilung. Historisches Staatsarchiv Königsberg. Verzeichnis*, s. 4. W rękopisie tym, pochodzącym z XVIII w., Wstęp oraz traktaty I–IX znajdują się na s. 1–381.

²⁷ Różnice występują w użyciu słów, pisowni wyrazów, kolejności występowania wyrazów w zdaniach, ale ogólny sens znaczeniowy jest taki sam. Z następującej lekcji XX. HA Msc. A 2°. 7a (Msc. A 7a 2°), s. III: „Chronici Simonis Grunavij Tolkemitani, ordinis Praedicatorum Monachi, Historicorum, sui temporis clarissimi Tomus Primus. Continens Tractatus IX priores Rerum Porussicarum et Vicinarum Regionum, Episcopatum, Monasteriorum et urbium etc. Principum item ex Hominum illustrium Avi contra Porussos bella susceperunt. Opus ab omnibus, historiis inprimis Porussicam amantibus, huc usque valde desideratum, et nunquam typis impressum. Ad exemplar Codicis manuscripti Bibliothecae Regiae quae est Regiomontis Summa fide atque labore descriptum, perlectum, correctum atque a mendis, quantum fieri potuit, purgatum cura Joannis Christophori Volbrechti. J. U. D. Illustris Collegij Grobeniani Inspectoris et Bibliothecarij Wallenrodiani. 1720.” wynika, że został on sporządzony przez J. Ch. Volbrechta w 1720 r. w oparciu o rękopis znajdujący się w Bibliotece Zamkowej w Królewcu. W 1827 r. Biblioteka Zamkowa w Królewcu i Biblioteka Uniwersytecka w Królewcu połączyły się, tworząc Bibliotekę Królewską i Uniwersytecką (zob. E. Kuhnert, *Die Königliche und Universitäts-Bibliothek zu Königsberg i. Pr.*, Königsberg i. Pr. 1901, s. 18; J. Tondel, *Rękopiśmienne dedykacje autorskie dla księcia pruskiego Albrechta Hohenzollern-Ansbach oraz jego syna w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*, Zapiski Historyczne, 1985, t. 50, z. 1, s. 101; por. idem, *Biblioteka Zamkowa (1529–1568) księcia Albrechta Pruskiego w Królewcu*, Toruń 1992, s. 6). A. J. H. Steffenhagen nie wymienił tego rękopisu w *Catalogus codicum manuscriptorum Bibliothecae Regiae et Universitatis Regiomontanae*, a zatem zaginął najpewniej przed 1867 r.

²⁸ *Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz. XX. Hauptabteilung. Historisches Staatsarchiv Königsberg. Verzeichnis*, ss. 4–5.

J. Ch. Volbrechta w 1719 r. – z XX. HA Msc. A 2°. 6 (Msc. A 6 2°)²⁹. Manuskrypty, zawierające traktaty I–XIX, które były przechowywane w Bibliotece Miejskiej w Gdańsku pod sygnaturami Ms. Uph. fol. 86 i 87 (stanowiły całość)³⁰. Obecnie pierwszy z wymienionych manuskryptów – zawierający traktaty I–XII – znajduje się w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku pod sygnaturą Ms Uph. f. 86, natomiast drugi – według informacji pracowników Działu Rękopisów tejże Biblioteki – zaginął. Należy stwierdzić, że tekst Ms Uph. f. 86 jest zbliżony do występującego w edycji drukowanej (tj. rękopisu „A”). Manuskrypt zawierający traktaty XXIII–XXIV, który był i jest nadal przechowywany w Bibliotece Królewskiej (Kungliga biblioteket) w Sztokholmie pod sygnaturą d-1386³¹.

Podsumowując pracę edytorską M. Perlbacha, R. Philippiego i P. Wagnera, wolno ocenić ją krytycznie. Sama edycja przekazuje jednak w zasadniczym zrębie przekaz *Preußische Chronik*, zakładając, że manuskrypty, na których została oparta, oddają (jak i inne zachowane rękopisy kroniki) treść oryginału.

²⁹ XX. HA Msc. A 2°. 7b (Msc. A 7b 2°), s. III: „Chronici Simonis Grunavij. Tomus secundus. A Tractatu X usque ad XIX inclusive ad Exemplar Codicis Manuscripti Bibliothecae Wallenrodianae descriptus. Summa fide perlectus, correctus, et Avantum fieri potuit, a Johanne Christophoro Volbrechto. J. U. D. Anno MDCCXIX”. Manuskrypt XX. HA Msc. A 2°. 7b (Msc. A 7b 2°) kontynuuje strony XX. HA Msc. A 2°. 7a (Msc. A 7a 2°). Pierwsza strona traktatu X ma numer 383, zaś traktat XIX kończy się na s. 738. Strony 739–742 są niezapisane. Na stronach 743–799 znajduje się traktat XXIV, mimo że w nagłówku napisano „Der Neundte Trachtat”, czyli IX traktat. Nie wiemy, z jakiego manuskryptu J. Ch. Volbrecht odpisał traktat XXIV. Podaliśmy wcześniej, że w literaturze występuje informacja, że w Bibliotece Wallenrodzkiej w Królewcu znajdowały się dwa manuskrypty *Preußische Chronik*. Naszym zdaniem, pierwszy z opisów podanych przez R. J. Bocka, op. cit., s. 511 może pasować do rękopisu XX. HA Msc. A 2°. 7b (Msc. A 7b 2°).

³⁰ Rękopisy te, pochodzące z XVII w., liczyły 797 kart – *Katalog der Danziger Stadtbibliothek*, Bd. 2: *Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek*, ss. 423–424.

³¹ Rękopis liczy 428 kart; powstał prawdopodobnie w końcu XVI w.; tekst jest czasami bardzo nieczytelny; znaki wodne wskazują na pochodzenie z Gdańska – bardzo dziękuję Panu Mathieu Olivierowi za przekazanie powyższych informacji (o grabieżach wojsk szwedzkich na terenie Prus Królewskich – m.in. D. Matelski, *Grabież dóbr kultury w wojnach Rzeczypospolitej Obojga Narodów (1569–1795)*, Poznań 2005, s. 51 i n.; idem, *Grabież i restytucja polskich dóbr kultury od czasów nowożytnych do współczesnych*, t. 1, Kraków 2006, s. 124 i n.). Poinformujmy też, że poza wymienionymi wcześniej rękopisami *Preußische Chronik* zachowały się również ekscerpty z niej – Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku, sygn. Ms. 1201, XVIII w. (zob. też *Katalog der Danziger Stadtbibliothek*, Bd. 2: *Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek*, s. 124); Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. 9771/I, XVII w. (zob. też *Inwentarz rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, red. J. Turska, t. 2: rękopisy 7326–11930, Wrocław 1949, s. 186, sygn. 9771/I; por. *Handschriften-Katalog der Stadtbibliothek Königsberg i. Pr.*, bearb. von A. Seraphim unter Mitwirkung von P. Rhode, Königsberg i. Pr. 1909, s. 29). Mamy również do czynienia z rękopisami, które są blisko związane z *Preußische Chronik* Szymona Grunaua – *Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staate. I Hannover. Die Handschriften in Göttingen 2. Universitäts-Bibliothek*, hrsg. von W. Meyer, Berlin 1893, nr Histor. 554, ss. 170–171; E. Hermann, *Eine unbeachtete Überlieferung des preußischen Vokabulars Simon Grunaus*, Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch-Historische Klasse, Jg. 1949, Nr. 6, s. 151, 166; W. Hubatsch, *Zur altpreußischen Chronistik des 16. Jahrhunderts*, Archivalische Zeitschrift, 1955, Bd. 50/51, ss. 432–434, 436, 454; J. Dworzaczkowa, *Dziejopisarstwo gdańskie do połowy XVI wieku*, Gdańsk 1962, s. 114; U. Arnold, *Studien zur preussischen Historiographie des 16. Jahrhunderts*, Bonn 1967, s. 79 i n., a które – naszym zdaniem – są jej przeredagowanymi kopiami – por. S. Zonenberg, op. cit., ss. 123–124.